

Crna Gora
Ministarstvo ekologije,
održivog razvoja i razvoja sjevera

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ O
REALIZACIJI AKCIONOG
PLANA ZA SPROVOĐENJE
NACIONALNOG PLANA
IMPLEMENTACIJE
MINAMATSKE KONVENCIJE
2019-2023

NOVEMBAR 2024

SADRŽAJ

I UVODNI REZIME.....	3
II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA I PRATEĆIH INDIKATORA UČINKA	4
TABELA 1 – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE.....	9
II NALAZI EVALUACIJE	24
III OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA	24
IV PREPORUKE ZA NAREDNI CIKLUS KREIRANJA JAVNE POLITIKE.....	25

SPISAK SKRAĆENICA

- ❖ AZŽS - Agencija za zaštitu životne sredine;
- ❖ CETI – D.O.O. Centar za ekotoksikološka ispitivanja;
- ❖ ECHA – Evropska Agencija za hemikalije;
- ❖ EU – Evropska unija;
- ❖ EK - Evropska komisija;
- ❖ IPA - Instrument za pretpristupnu pomoć;
- ❖ MERS- Ministarstvo ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera;
- ❖ MZ – Ministarstvo zdravlja;
- ❖ UC – Uprava carina
- ❖ NIP- Nacionalni plan implementacije;
- ❖ PIC- Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja;
- ❖ TAIEX - Kancelarija za tehničku pomoć i razmjenu informacija;
- ❖ UIP - Uprava za inspekcijske poslove;
- ❖ UNDP- Program Ujedinjenih nacija za razvoj;
- ❖ UBHVFP - Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove.

I UVODNI REZIME

Nacionalni implementacioni plan (NIP) Minamatske konvencije o živi je ključni strateški dokument za Crnu Goru. Ovaj plan postavlja temelj za upravljanje živom kroz integrisani pristup koji obuhvata zakonodavne, tehničke i edukativne aktivnosti. Implementacija NIP-a ima za cilj smanjenje rizika po ljudsko zdravlje i životnu sredinu koje donosi upotreba žive. Planom su predviđene aktivnosti koje uključuju smanjenje emisija žive, uvođenje ekološki prihvatljivih tehnologija, jačanje kapaciteta institucija i podizanje svijesti o opasnostima žive.

U proteklom periodu, Crna Gora je preduzela značajne korake ka postizanju ovih ciljeva. Akcioni plan za period 2022-2023. godine predstavlja prvu fazu dugoročnog napora da se ova opasna hemikalija ukloni iz upotrebe i zamijeni sigurnijim alternativama. Tokom realizacije plana, fokus je bio na prilagođavanju zakonodavstva evropskim standardima, kao i na jačanju tehničkih kapaciteta za monitoring i kontrolu emisija žive. Takođe, sprovedene su edukativne kampanje usmjerene ka podizanju svijesti među profesionalcima i širom javnosti o opasnostima žive i načinima za smanjenje izloženosti.

Akcioni plan je obuhvatio tri operativna cilja, svaki sa specifičnim aktivnostima i indikatorima učinka.

Operativni cilj 1: *Unaprijediti upravljanje otpadom koji sadrži živu*, koji se fokusirao na unapređenje sistema za upravljanje otpadom koji sadrži živu. Ključne aktivnosti uključivale su donošenje relevantnih zakona, nabavku opreme za skladištenje otpada i edukaciju o principima produžene odgovornosti proizvođača. Većina aktivnosti je započeta, ali nije u potpunosti realizovana. Neki zadaci, poput uspostavljanja evidencije skladištenog otpada, ostaju za naredni period.

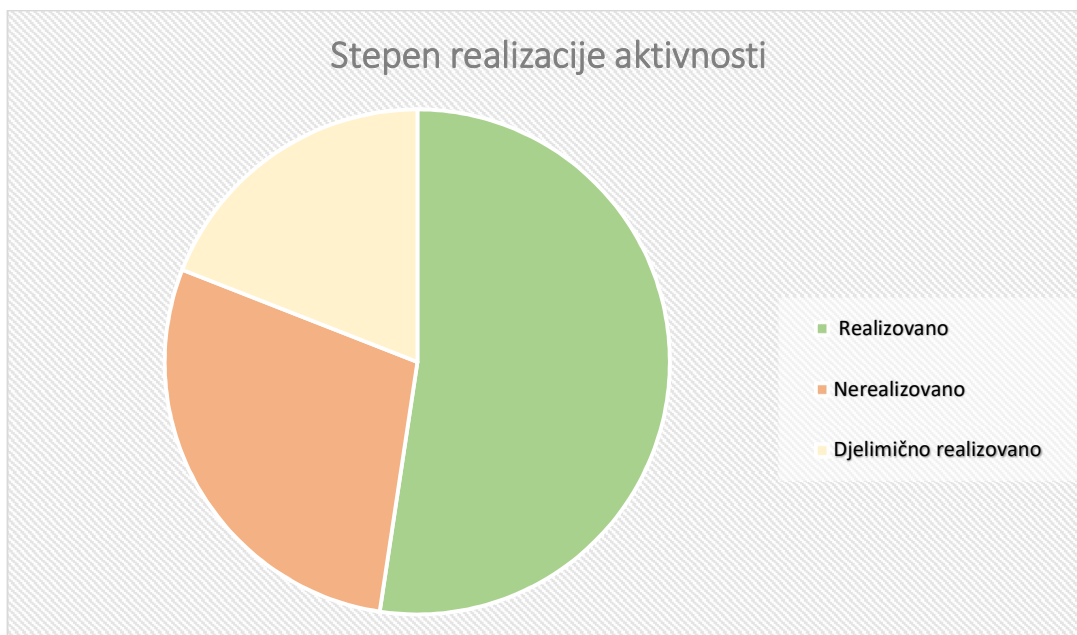
Operativni cilj 2: *Uvesti tehnologije i bezbjednije alternative koje značajno redukuju emisiju i upotrebu žive sa ciljem smanjenja emisije i upotrebu žive* kroz uvođenje novih tehnologija i sigurnijih alternativa, posebno u zdravstvenim ustanovama i industriji. Aktivnosti su uključivale primjenu BAT/BREF tehnologija, edukativne kampanje, i smanjenje upotrebe zubnih amalgama. Aktivnosti su djelimično realizovane. Proces prelaska na nove tehnologije i zamjene opreme sa živom je spor, ali su postignuti neki pomaci u industrijskom sektoru i zdravstvenom sistemu.

Operativni cilj 3: *Uspostaviti efikasan monitoring proizvoda i otpada sa sadržajem žive* je obuhvatao aktivnosti za uspostavljanje sistema za praćenje proizvoda i otpada koji sadrže živu, kao i razvijanje PRTR registra i edukaciju javnosti o opasnostima izlaganja živi. Aktivnosti su uglavnom realizovane, ali je potrebno osigurati održivost registra zagađivača kroz kontinuiranu tehničku podršku i obuku kadrova.

Iako su određeni pomaci postignuti, realizacija aktivnosti u okviru svih operativnih ciljeva suočila se s izazovima, uključujući nedostatak finansijskih sredstava i probleme sa komunikacijom uslijed sajber napada. Preporučuje se nastavak aktivnosti sa fokusom na osiguranje održivosti postignutih rezultata i poboljšanje koordinacije među akterima.

U okviru operativnih ciljeva planirano je ukupno 20 aktivnosti. Kroz operativni cilj 1 planirano je 6 aktivnosti, a kroz operativni cilj 2 i 3 planirano je po 7 aktivnosti. Do kraja realizacije Akcionog plana uspješno je realizovano 11 aktivnosti, djelimično je realizovano 3 aktivnosti, dok je 6 aktivnosti ostalo nerealizovano.

Grafik stepena realizacije predviđenih aktivnosti:

II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA I PRATEĆIH INDIKATORA UČINKA

Nacionalnim planom implementacije Minamatske konvencije o živi, s Akcionim planom za period 2022-2023. i Izvještajem o Minamata inicijalnoj procjeni definisani su sljedeći operativni ciljevi:

Operativni cilj 1: Unaprijediti upravljanje otpadom koji sadrži živu

Indikator učinka operativnog cilja: % otpada koji sadrži živu, a koji se izvozi u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom.¹

- Polazna vrijednost: nema podataka o izvezenim količinama otpada koji sadrže živu
- Prelazna vrijednost: 10% izvezenog otpada do kraja 2022.
- Ciljna vrijednost: 20% izvezenog otpada do kraja 2023.

U aprilu 2024. godine donešen je Zakon o upravljanju otpadom ("Službeni list Crne Gore" broj 34/2024), koji u članu 72 daje ovlaštenje za pravilnik kojim će se propisati sadržaj izvještaja o izvorima žive i način vođenja evidencije o skladištenju žive. Nacrt ovog pravilnika je pripremljen u okviru projekta „Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije”.

Izrada kampanja podizanja svijesti i komuniciranja u odnosu na novi sistem produžene odgovornosti (uključujući organizacije koje se bave odgovornošću proizvođača) za posebne tokove otpada,

¹ Prilikom evaluacije NIP zaključeno je da ovaj indikator nije mjerljivo definisan, prvo treba uspostaviti evidenciju skladištenog otpada (identifikovati gdje je otpad i koliko ga tačno ima), da kada dođe do izvoza bude moguće izračunati % izvezenog

planirana je Državnim planom o upravljanju otpadom 2024-2028. Istim planom navedeno je da se specifičnosti u pogledu otpada koji sadrži živu adresiraju kroz Akcioni plan za implementaciju Minamatske konvencije.²

U 2023. godini službenici Agencije za zaštitu životne sredine su učestvovali u studijskoj posjeti Briselu koja se odnosila na prenos znanja u oblasti upravljanja otpadom, produženoj odgovornosti proizvođača otpada (EPR).³

Prema podacima Agencije za zaštitu životne sredine opasan otpad koji je izvezen u 2022. godini nije imao bilo koju od oznaka iz kataloga otpada koji sadrži živu (05 07 01*, 06 04 04*, 06 07 03*, 10 14 01*, 16 01 08*, 16 06 03*, 17 09 01*, 20 01 21*), odnosno nije bilo izvoza otpada sa sadržajem žive u 2022. godini. Ostaje pitanje kako se i gdje čuva, skladišti i tretira otpad koji sadrži živu, kao i koliko ga ima, koje treba adresirati u narednom periodu preko uspostavljanja evidencije skladištenja u skladu sa pravilnikom.⁴

Izazovi u implementaciji: Prvobitni nedostatak preciznih podataka o količinama otpada koji sadrži živu otežao je početne faze planiranja i sprovođenja aktivnosti.

Preporuke za dalji period: Uspostaviti bolji sistem evidencije i praćenja količina otpada koji sadrži živu kako bi se olakšalo planiranje i realizacija daljih izvoznih aktivnosti. Za budući period planirati informativni materijal koji se specifično odnosi na mjere koje se mogu preduzeti za postizanje ekološki prihvatljivog upravljanja otpadom koji sadrži živu (a EPR adresirati kroz aktivnosti predviđene DPUO).

Operativni cilj 2: Uvesti tehnologije i bezbjednije alternative koje značajno redukuju emisiju i upotrebu žive

Utvrđena su tri indikatora učinka koja se odnose na unapređenje implementacije postojećih propisa, a to su:

1. Broj postrojenja u kojima je uvedena nova tehnologija u skladu sa BAT za smanjenje emisija i ispuštanja žive
 - Polazna vrijednost: nema postrojenja koja koriste BAT za smanjenje emisija i ispuštanja žive
 - Prelazna vrijednost: 1 postrojenje koje se prilagođava BAT u cilju smanjenja emisija i ispuštanja žive
 - Ciljna vrijednost: 2 postrojenja koja se prilagođavaju BAT u cilju smanjenja emisija i ispuštanja žive
2. Broj zdravstvenih ustanova u Crnoj Gori koje koriste mjerne uređaje sa sadržajem žive
 - Polazna vrijednost: u 40 ispitanih zdravstvenih ustanova postoji 936 termometara različitih tipova
 - Prelazna vrijednost: broj zdravstvenih ustanova koje koriste mjerne uređaje sa sadržajem žive je 30
 - Ciljna vrijednost: broj zdravstvenih ustanova koje koriste mjerne uređaje sa sadržajem žive je 20
 -
3. Broj stomatoloških ambulanti u Crnoj Gori koje koriste zubne amalgame:
 - Polazna vrijednost: nema podataka o broju stomatoloških ambulanti koje koriste zubne amalgame

² Izvor: Državni plan o upravljanju otpadom 2024-2028

³ Izvor: Izvještaj o radu AZŽS za 2023

⁴ Izvor: Informacija o stanju životne sredine za 2022.

- Prelazna vrijednost: broj ambulanti koje koriste zubne amalgame smanjene za 5% u odnosu na identifikovane
- Ciljna vrijednost: broj ambulanti koje koriste zubne amalgame smanjene za 10 % u odnosu na identifikovane

Termoelektrana na uglj "Pljevlja", je u procesu ekološke rekonstrukcije. Vrijednost radova sa uračunatim PDV-om je 54 427 700 €.

EPCG "Željezara Nikšić" je otkupila proizvodni pogon nikšićke Željezare od Tošcelik za 20 mil. € i dala ga u zakup sredinom 2024. godine. Stoga ovaj pogon u narednih 50 godina poslovaće u okviru švajcarske kompanije 8B Capital S.A. koja se obavezala da će u prvoj godini investirati 7,75 miliona eura, a u narednih pet i čitavih 36,85 miliona €.

UNIPROM je otkupio KAP, 2023. godine, gdje je potpuno prestala proizvodnja primarnog aluminijuma, a ostali su da rade pogoni za proizvodnju bileta-trupaca i silumina-legura, uz uvoz aluminijuma.

Napuštanje prljavih tehnologija i tranzicija najbolje dostupnih tehnika, kao i prestanak/smanjenje rada pogona sa starim tehnologijama doprinio je smanjenju emisija.

Agencija za zaštitu životne sredine izdala je integrisane dozvole za rad postrojenja operaterima: „Uniprom Metali” za rad Fabrike za proizvodnju bileta; „FabLive” za rad novog postrojenja za plastificiranje aluminijumskih profila na lokaciji Mahala bb u Golubovcima; za „Poliex” postupak ocjene dokumentacije su u toku.

U prethodnom periodu preko UNECE projekta „Upravljanje životnom sredinom zasnovano na dokazima i održive politike životne sredine u podršci Agendi 2030 za jugoistočnu Evropu“ izrađeno je sedam zaključaka o najboljim dostupnim tehnikama (uključujući BAT za velika postrojenja za sagorijevanje) koji su prilagođeni za upotrebu u Crnoj Gori i objavljeni su na veb stranici Ministarstva ekologije. Takođe, izrađena su i Uputstva o korišćenju zaključaka u vezi sa najboljim dostupnim tehnikama za površinsku obradu upotrebom organskih rastvarača, uključujući zaštitu drveta i proizvoda od drveta hemikalijama, i Uputstva o korišćenju zaključaka u vezi sa najboljim dostupnim tehnikama za proizvodnju celuloze, papira i kartona. Sva pripremljena dokumenta će pomoći u adekvatnoj primjeni propisa u oblasti industrijskog zagađenja, a sve u cilju ispunjavanja obaveza iz Zelene agende za Zapadni Balkan/Evropskog zelenog sporazuma u dijelu koji se odnosi na smanjenje zagađenja.

Realizacija globalnog projekta "Ukidanje upotrebe mjernih uređaja koji sadrže živu u zdravstvu u Crnoj Gori" započela je u julu 2024. godine održavanjem prvog sastanka Upravnog odbora projekta. Opšti cilj projekta je eliminacija nekontrolisanih ispuštanja žive iz zdravstvenih ustanova radi veće zaštite ljudskog zdravlja od negativnih uticaja žive. Projekat pomaže zemljama, između ostalog, u ispunjavanju njihovih obaveza prema Minamatskoj konvenciji.

U registru medicinskih sredstava Crne Gore, počev od 19. decembra 2022. godine nema važećih registracija dentalnog amalgama, a bez registracije legalni uvoz se ne može sprovoditi, niti ga može imati u prodaji radi korišćenja u stomatološkim ordinacijama. Stoga aktivnost 2.6 i 2.7 u narednom periodu nisu potrebne. Preporuka je da se ove aktivnosti zamijene aktivnostima koje će podrazumijevati anketu na osnovu koje će se utvrditi koliko ordinacija ima adekvatan taložni separator (s obzirom da se i dalje skidaju stare amalgamske plombe i tako može doći do emisija u stomatološkoj praksi).⁵

⁵ Izvor: Registar medicinskih sredstava

Izazovi u implementaciji: Troškovi prelaska na BAT tehnologiju za smanjenje emisija su visoki, što predstavlja izazov za postrojenja. Proces zamjene mjernih uređaja i zubnih amalgama koji sadrže živu je spor.

Preporuke za dalji period: Razmotriti uvođenje finansijskih podsticaja ili subvencija za postrojenja i ustanove koje prelaze na tehnologije i uređaje bez žive. Pojačati kontrolu i primjenu zakonskih okvira kako bi se ubrzalo prilagođavanje novih tehnologija i zamjena opreme sa sadržajem žive. Nastaviti sa edukacijom i podizanjem svijesti u zdravstvenom sektoru o važnosti prelaska na alternative bez žive.

Operativni cilj 3: Uspostaviti efikasan monitoring proizvoda i otpada sa sadržajem žive

Indikator učinka operativnog cilja: % proizvoda koji sadrže živu, a koji se nalaze u upotrebi

- Polazna vrijednost: nema podataka o količinama proizvoda koji sadrže živu, a koji se nalaze u upotrebi
- Prelazna vrijednost: 5% proizvoda koji sadrže živu zamijenjeno alternativnim proizvodima
- Ciljna vrijednost: 10% proizvoda koji sadrže živu zamijenjeno alternativnim proizvodima

Crna Gora učestvuje u projektu „Unapređenje registara ispuštanja i prenosa zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji“. Projekat finansijski podržava Savezno ministarstvo za životnu sredinu, zaštitu prirode i nuklearnu sigurnost Njemačke i Njemačka savezna agencija za životnu sredinu, a sprovodi se uz saradnju Evropske agencije za zaštitu životne sredine, sa ciljem unapređenja dostupnosti podataka o eventualnim zagađenjima životne sredine, kako donosiocima odluka za izradu politika, planova i programa tako i javnosti. U prethodnom periodu, u okviru projekta urađena je Nacionalna procjena pravnih, institucionalnih i tehničkih potreba, kao i potreba izgradnje kapaciteta, u cilju uspostavljanja registra zagađivača u Agenciji za zaštitu životne sredine Crne Gore. U novembru 2022. urađen je i Finalni nacrt Projektnog zadatka za uspostavljanje PRTR registra u Crnoj Gori. U Agenciji za zaštitu životne sredine instaliran je softver - PRTR Registar. U pripremi je prvi izvještaj koji kao tehničku pomoć, u saradnji sa operaterima, priprema ekspert koji je izradio PRTR registar. Očekuje se da će Crna Gora poslati izvještaj o PRTR emisijama za izvještajni period za 2023. godinu. Neophodno je da se nastavi sa aktivnostima obuke operatera, kako bi mogli da buduće izvještaje izrade samostalno, za šta je neophodna dalja finansijska podrška.

U odnosu na pitanje tretmana opasnog i neopasnog otpada, uspostavljen je mehanizam za stvaranje i održavanje kvalitetne baze podataka (registar i katastar zagađivača) otpada i sistem je stavljen u testnu funkciju. Obuka za proizvođače otpada nije planirana projektom Svjetske banke, već su obučeni službenici Agencije za zaštitu životne sredine koji dalje treba da pružaju podršku proizvođačima.⁶

Uputstvo za carinu koje će pomoći identifikaciju proizvoda koji sadrže živu izrađeno je u okviru projekta „Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije“, čime su stvoreni uslovi da Uprava carina u narednom periodu sprovodi praćenje uvoza proizvoda koji mogu sadržati živu.

Brošura „Živa u kući - bezbjedno rukovanje“ izrađena i postavljena na sajtu AZŽS, u okviru dijela Help-desk, a zbog nedostataka finansijskih sredstava materijali nisu odštampani. U decembru 2023. Ministarstvo je potpisalo sedam ugovora sa nevladinim organizacijama u cilju sprovođenja edukativnih kampanja o opasnostima izlaganja živi i živinim jedinjenjima. Cilj realizacije ovih

⁶ Izvor: Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u Poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene (za izvještajni period septembar 2023 – februar 2024.)

projekata je poboljšanje dostupnosti informacija o živi, kao i podizanje javne svijesti o uticaju žive na zdravlje ljudi.

Izazov u implementaciji: Održavanje i ažuriranje PRTR registra zahtijeva kontinuirane resurse i tehničku podršku, što može predstavljati izazov za održavanje tačnih i ažurnih podataka.

Preporuke za dalji period: Osigurati održivost PRTR registra kroz stalnu tehničku podršku i obuku kadrova za njegovo korišćenje i ažuriranje. Podsticati istraživanje i razvoj alternativnih proizvoda koji ne sadrže živu, kroz saradnju sa domaćim i međunarodnim partnerima. Povećati obim zamjene proizvoda sa sadržajem žive kroz subvencionisanje troškova nabavke alternativa ili kroz obaveznu regulativu.

TABELA 1 – TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

STRATEŠKI CILJ 1		ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE I ZDRAVLJA LJUDI OD NEGATIVNOG UTICAJA ŽIVE								
OPERATIVNI CILJ 1		UNAPRIJEDITI UPRAVLJANJE OTPADOM KOJI SADRŽI ŽIVU								
Indikator učinka: % otpada koji sadrži živu a koji se izvozi u skladu sa Zakonom o upravljanju otpadom		Polazna vrijednost: nema podataka o izvezenim količinama otpada koji sadrži živu			Prelazna vrijednost: 10% izvezenog otpada koji sadrži živu do kraja 2022		Ciljna vrijednost: 20% izvezenog otpada koji sadrži živu do kraja 2023			
Aktivnost	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Odgovorna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
1.1. Donijeti Zakon o upravljanju otpadom kako bi se prenijele odredbe koje se odnose na upravljanje otpadom	Zakon usvojen i objavljen u Službenom listu CG 34/2024	MERS	2022	IV 2023	REALIZOVANO	II 2025	0.00€	0.00€	Budžet MERS-nijesu potrebna dodatna sredstva	Zakon u čl. 72 daje ovlašćenje za pravilnik kojim će se propisati Sadržaj izvještaja o izvorima žive i način vođenja evidencije o skladištenju

koji sadrži živu										<p>žive. Nacrt ovog pravilnika je pripremljen u okviru projekta „Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije” Usvojiti pravilnik do 2025.</p> <p>Nije mjerljivo definisan indikator, prvo treba uspostaviti evidenciju skladištenog otpada (identifikovati gdje je otpad i koliko ga tačno ima),</p>
------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

										da kada dođe do izvoza bude moguće izračunati % izvezenog
1.2. Nabavka kontejnera za odlaganje otpada koji sadrži živu	Nabaviti 2 kontejnera-nisu nabavljeni kontejneri	MERS	2022	IV 2023	NEREALIZOV ANO	2026	3.000€	0.000€	Sredstva će biti obezbijedena od donatora	Prebaciti za naredni period ukoliko je izgledno dobiti donatorska sredstva
1.3. Izrada informativnog materijala u cilju upoznavanja sa principima produžene odgovornosti proizvođača i adekvatnog tretmana otpada koji sadrži živu	Izrađena 2 flajera-nije bilo izrađenih flajera	MERS	2022	IV 2023	NEREALIZOV ANO	2025	5.000€	0.000€	Budžet MERS	Za naredni period predvidjeti informativni materijal koji se specifično odnosi na mjere koje se mogu preduzeti za postizanje ekološki prihvatljivog upravljanja otpadom koji sadrži živu (a EPR će se

										adresirati kroz aktivnosti predviđene DPUO).
1.4. Ažurirati propis o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu	Donešena Uredba - Uredba je objavljena u Službenom listu	MERS	2023	IV 2023	REALIZOVANO	2026	0.00€	0.00€	Budžet MERS	Nastaviti sa daljim usaglašavanjem
1.5. Ažurirati liste opasnih hemikalija i proizvoda	Donešen Pravilnik Pravilnik objavljen u Službenom listu	MERS	2022	IV 2022	REALIZOVANO	2026	0.00 €	0.00 €	Budžet MERS	Nastaviti sa daljim usaglašavanjem

čiji je izvoz zabranjen											
1.6. Identifikacija otpada sa sadržajem žive koji je izvezen u 2022. godini	Identifikovana količina otpada	MERS	I 2022	II 2023	REALIZOVANO	2026	0.00€	0.00€	Budžet MERS	Ostaje pitanje kako se i gdje čuva, skladišti i tretira otpad koji sadrži živu, kao i koliko ga ima, koje treba adresirati u narednom periodu preko uspostavljanja evidencije skladištenja u skladu sa pravilnikom	
OPERATIVNI CILJ 2	UVESTI TEHNOLOGIJE I BEZBJEDNIJE ALTERNATIVE KOJE ZNAČAJNO REDUKUJU EMISIJU I UPOTREBU ŽIVE (BAT)										
Indikator učinka: broj postrojenja u kojima je uvedena nova tehnologija u skladu sa BAT za smanjenje	Polazna vrijednost: nema postrojenja koja koriste BAT za smanjenje emisija i ispuštanja žive	Prelazna vrijednost: 1 postrojenje koje se prilagođava BAT za smanjenje emisija i ispuštanja žive					Ciljna vrijednost: 2 postrojenja koja se prilagođavaju BAT za smanjenje emisija i ispuštanja žive				

emisija i ispuštanja žive										
Aktivnost	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Odgovorna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
2.1. Primjena BAT/BREF u postrojenjima, sa fokusom na primjenu BAT za velika postrojenja za sagorijevanje	Informacija koja sadrži podatke o smanjenju zagađenja životne sredine kroz podatke o emisijama/imisijama	Operateri	2022	2023	DJELIMIČNO REALIZOVANO	IV 2026	Operateri postrojenja koja podliježu obavezi posjedovanja integrisane dozvole, obavezni su da ulože značajna finansijska sredstva u cilju smanjenja zagađenja		Procijenjena ulaganja "TE Pljevlja" iznose €61.375.00 koja se odnose na tehničko-ekološku rekonstrukciju postrojenja „TOSCELIK Alloyed Engineering Steel d.o.o. €4.700.000; Kombinata aluminijuma Podgorica-u stečaju oko €40 miliona.	Dalje nastaviti sa praćenjem situacije sa fokusom na primjenu BAT za velika postrojenja za sagorijevanje s obzirom da su ona najveći izvor emisija žive u CG

2.2. Sprovođenje edukativnih kampanja po pitanju uvođenja najbolje dostupnih tehnika	Realizovana jedna edukativna kampanja	MERS, AZŽS	2022	2022	REALIZOVANO		20.000 €		Sredstva su obezbijedena iz MERS kroz projekat „Programa obuka za ispunjavanje završnih mjerila za Poglavlje 27 – životna sredina i klimatske promjene za period 2021-2025. godine”	Nastaviti sa sprovođenjem obuka
Indikator učinka: broj zdravstvenih ustanova koje koriste mjerne uređaje sa sadržajem žive		Polazna vrijednost: u 40 ispitanih zdravstvenih ustanova postoji 936 termometara različitih tipova		Prelazna vrijednost: broj zdravstvenih ustanova koje koriste mjerne uređaje sa sadržajem žive je 30		Ciljna vrijednost: broj zdravstvenih ustanova koje koriste mjerne uređaje sa sadržajem žive je 20				
Aktivnost	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Odgovorna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
2.3. Promocija upotrebe bezbjednijih	Realizovane radionice/ okrugli stolovi	MZ, MERS	2022	2022	NEREALIZOVANO		/	/	Sredstva obezbijedena iz budžeta GEF 10716 projekta “Postepeno uklanjanje	Planirati za naredni period kroz projekat „Postepeno isključivanje

mjernih uređaja	Nije bilo radionica							mjernih uređaja koji sadrže živu iz upotrebe u zdravstvenim ustanovama“, koji finansira GEF, Agencija za implementaciju je Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu, a izvršna agencija je SZO	proizvoda koji sadrže živu u sektoru zdravstva”
2.4. Sprovođenje edukativnih kampanja po pitanju upravljanja medicinski m otpadom koji sadrži živu na ekološki prihvatljiv način od skladištenja do odlaganja	Realizovana jedna edukativna kampanja Nije bilo edukativnih kampanja	UIP/UC	2022	2023	NEREALIZOVANO		/	Sredstva obezbijedena iz budžeta GEF 10716 projekta “Postepeno uklanjanje mjernih uređaja koji sadrže živu iz upotrebe u zdravstvenim ustanovama“, koji finansira GEF, Agencija za implementaciju je Program Ujedinjenih nacija za životnu	Planirati za naredni period kroz porjekat „Postepeno isključivanje proizvoda koji sadrže živu u sektoru zdravstva”

										sredinu, a izvršna agencija je SZO	
Indikator učinka: broj stomatoloških ambulanti koje koriste zubne amalgame		Polazna vrijednost: nema podataka o broju stomatoloških ambulanti koje koriste zubne amalgame			Prelazna vrijednost: broj stomatoloških ambulanti koje koriste zubne amalgame smanjen za 5% u odnosu na identifikovane		Ciljna vrijednost: broj stomatoloških ambulanti koje koriste zubne amalgame smanjen za 10% u odnosu na identifikovane				
Aktivnost	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Odgovorna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period	
2.5. Sprovođenje edukativnih kampanja po pitanju uvođenja bezbjednijih alternativa za zubne amalgame, kao i posebnih praksi upravljanja otpadom koji sadrži živu	Realizovana jedna edukativna kampanja-1	MERS, MZ	2022	2022	REALIZOVANO		5.000 €	5.000 €	Sredstva obezbijedena od specijalnog programa UNEP kroz projekat „Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije”	Nastaviti sa obukama	

2.6. Praćenje uvoza zubnog amalgama	Izveštaj o količini uvezenog zubnog amalgama u prethodnoj godini	Institut za ljekove i medicinska sredstva	2022	2023	NEREALIZOV ANO	0.00 €	/	Redovna aktivnost	Aktivnost zamijeniti aktivnostim a koje će podrazumijevati anketu na osnovu koje će se utvrditi koliko ordinacija ima adekvatan taložni separator (s obzirom da se i dalje skidaju stare amalgamske plombe i tako može doći do emisija u stomatološkoj praksi)
2.7. Identifikacija	Broj identifikovanih ambulanti	Uprava za inspeksijske poslove – Odsjek za zdravstveno	2022	2023	NEREALIZOV ANO	0.00 €	/	Redovna aktivnost	Isto kao u prethodnoj aktivnosti – jedna aktivnost za

stomatoloških ordinacija koje koriste zubne amalgame	Nema informacija o broju ambulanti	–sanitarnu inspekciju koji su u skladu sa zakonom nadležni									taložni separator umjeto 2.6 i 2.7
OPERATIVNI CILJ 3 USPOSTAVLJEN EFIKASAN MONITORING PROIZVODA I OTPADA SA SADRŽAJEM ŽIVE											
Indikator učinka: evidencija emisija i ispuštanja žive u životnu sredinu	Polazna vrijednost: evidencije emisija i ispuštanja žive u životnu sredinu	nema	Prelazna vrijednost: uspostavljen i definisan zagađivača sa bazom podataka o emisijama i ispuštanjima žive		Ciljna vrijednost: evidencije emisija i ispuštanja žive u životnu sredinu uspostavljen						
Aktivnost	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Odgovorna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period	
3.1. Procjena pravnih, institucionalnih, tehničkih i potreba za izgradnjom kapaciteta, te za izradu	Izrađena analiza stanja U novembru 2022. godine urađen je finalni Projektni zadatak za izradu Registra ispuštanja i	MERS/AZŽS	2022	2022	REALIZOVANO		5.000 €	5.000 €	Sredstva su obezbjeđivana od donatora Federalnog ministarstva životne sredine, zaštite prirode i nuklearne bezbjednosti Njemačke kroz projekat		

prijedloga za uspostavljanje PRTR -a u Crnoj Gori	prenosa zagađujućih materija (PRTR).								“Enhancement of Pollutant Release and Transfer Registers (PRTRs) in the Western Balkan countries and the Republic of Moldova”	
3.2. Razviti adekvatne IT alate (software i hardware), koji treba da omoguće: adekvatno čuvanje i statističku obradu dostupnih podataka, online podnošenje prijave za upis u registar, podršku za uspostavljanje sigurne veze sa EU	Uspostavljen registar zagađivača (PRTR) sa bazom podataka-Registar je instaliran i u toku je probni rad softvera	AZŽS	2023	2023	DJELIMIČNO REALIZOVANO	234.500 €	234.500 €	IPA III- Predložen je projekat Tehničke podrške koji, između ostalog, podrazumijeva i aktivnosti na uspostavljanju Registra zagađivača (PRTR) u iznosu od €234.500 U slučaju potrebe za obezbjeđivanjem dodatnih sredstava, izvor finansiranja biće blagovremeno identifikovan	Nastaviti redovno održavanje registra u funkciju i kreirati bazu podataka u istom	

bazama podataka									
3.3. Sprovođenje obuke o upotrebi kreiranog softvera i primjenu metodologije za pripremu katastra zagađivača	Broj sprovedenih obuka operatera i nadležnih institucija Održano je par radionica za operatere i zaposlene u Agenciji	MERS/AZŽS	2023	2023	DJELIMIČNO REALIZOVANO	/	/	IPA III	Nastaviti sa obukama
3.4. Uspostaviti sistem za centralizovano prikupljanje podataka za sve vrste i količine otpada	Uspostavljen sistem	AZŽS	2023	2023	REALIZOVANO	287.542 €		Sredstva obezbijedena kroz kredit Vlade CG sa Svjetskom bankom, projekat „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje”	Nastaviti redovno održavanje
Indikator učinka: % proizvoda koji sadrže živu, a koji se nalaze u upotrebi	Polazna vrijednost: nema podataka o količinama proizvoda koji sadrže živu, a koji se nalaze u upotrebi	Prelazna vrijednost: 5 % proizvoda koji sadrže živu zamijenjeno alternativnim proizvodima		Ciljna vrijednost: 10% proizvoda koji sadrže živu zamijenjeno alternativnim proizvodima					

Aktivnost	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Odgovorna institucija	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period
3.5. Izrada informativnog materijala u cilju upoznavanja sa ograničenjima i zabranama upotrebe i stavljanja na tržište proizvoda koji sadrže živu	Izrađeni su flajeri za operatere/distributere i carinske službenike/ Uputstvo za carinu za implementaciju Minamata konvencije; Smjernice za postepeno ukidanje primjene zubnog amalgama u stomatološkoj praksi	MERS, AZŽS	2022	2023	REALIZOVANO		5.000 €	5.000€	Sredstva obezbijedena od specijalnog programa UNEP kroz projekat „Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije”	Javne kampanje treba intenzivirati i proširiti na sve relevantne sektore, uključujući industriju, zdravstveni sektor i širu javnost. Poseban fokus treba staviti na informisanje o novim propisima, ograničenjima i najboljim praksama u vezi sa živom i

									njenim jedinjenjima
3.6. Praćenje uvoza proizvoda koji mogu sadržati živu	Izveštaj o količini uvezenih proizvoda u prethodnoj godini dostavljen MERS do kraja marta tekuće godine	UCP	2022	2023	REALIZOVAN O	0.00 €		Aktivnost pokrivena iz budžeta	Nastaviti u narednom periodu sa UC prikupljanje podataka uvezenim proizvodima sa CT definisanim u uputstvu
3.7. Organizovat i edukativne događaje za podizanje nivoa svijesti u cilju edukovanja opšte javnosti o opasnostima izlaganja živi i živinim jedinjenjima	Brošure, lifleti i sl. izrađeni i distribuirani Održana tri predavanja u tri osnovne škole Minimalno jedno gostovanje u medijima	NVO AZŽS/IJZ/U CG	2022	2023	REALIZOVAN O	20.000€	50.000€	Aktivnost pokrivena iz budžeta AZŽS/IJZ/UCG/ NVO	Sa Privrednom komorom CG organizovati informisanje privrede o obavezama u vezi sa živom i proizvodima koji je sadrže

II NALAZI EVALUACIJE

Ex – post evaluacija Nacionalni plan implementacije Minamatske konvencije o živi, s Akcionim planom za period 2022-2023 i Izvještajem o Minamata inicijalnoj procjeni urađena je u periodu jul-septembar 2024. godine, sa svrhom analize efekata i uspješnosti njenog sprovođenja.

Evaluacija je realizovana metodom dubinskog intervjua sa ključnim akterima koji su učestvovali u realizaciji aktivnosti planiranih strateškim dokumentom, pri čemu su identifikovana određena metodološka ograničenja u dijelu ocjene uticaja i efektivnosti sprovođenja strateškog dokumenta, zbog nedostatka odgovarajućih podataka.

Evaluacija je pokazala sljedeće:

- ❖ **Ciljevi i relevantnost:** Ciljevi plana su uglavnom ostali relevantni, ali neki operativni ciljevi nisu bili jasno definisani. Potrebno je bolje formulisati ciljeve u narednom periodu kako bi se obezbijedila adekvatna rješenja za identifikovane probleme.
- ❖ **Efektivnost:** Plan nije u potpunosti realizovan, a neki indikatori učinka nisu bili adekvatno definisani, što je otežalo procjenu postignuća. Dosta aktivnosti je djelimično realizovano, uključujući uvođenje novih tehnologija i edukaciju o živi.
- ❖ **Efikasnost:** Nedostatak finansijskih sredstava i problemi sa komunikacijom usljed sajber napada značajno su otežali sprovođenje aktivnosti. Planiranje sredstava za naredni period treba poboljšati.
- ❖ **Uticaj:** Zbog nedostatka podataka, nije moguće jasno procijeniti stvarni uticaj plana na ispunjavanje kriterijuma za pristupanje EU. Međutim, ostvaren je napredak u usklađivanju sa pravnom tekovinom EU.
- ❖ **Održivost:** Postignut je napredak u normativnom okviru i kapacitetima za upravljanje živom, ali infrastrukturni izazovi i nedostatak adekvatnih IT alata i dalje postoje. Finansijska održivost ostaje izazov.
- ❖ **Preporuke:** Potrebno je unaprijediti definisanje ciljeva i indikatora u narednom akcionom planu, osigurati bolju koordinaciju među akterima, i obezbijediti adekvatna finansijska sredstva za sprovođenje planiranih aktivnosti.

III OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA

Tokom realizacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalnog plana implementacije Minamata konvencije za period 2022-2023, finansijska sredstva su igrala ključnu ulogu u postizanju planiranih ciljeva. Međutim, tokom sprovođenja aktivnosti, identificirani su značajni izazovi u pogledu obezbjeđivanja, planiranja i korišćenja tih sredstava.

Finansijska sredstva su inicijalno planirana u okviru budžeta nadležnih institucija, uz dodatnu podršku donatorskih fondova i međunarodnih organizacija. Sredstva su bila predviđena za različite aktivnosti, uključujući edukativne kampanje, nabavku opreme, razvoj IT alata, i primjenu najboljih dostupnih tehnika (BAT) u industrijskim postrojenjima.

Izvještaj pokazuje da su sredstva utrošena u velikoj mjeri, ali sa značajnim odstupanjima od planiranih iznosa. Naime, zbog problema sa obezbjeđivanjem potrebnih sredstava i nepredviđenih izazova poput sajber napada, određene aktivnosti su ili odložene ili nisu realizovane u punom obimu.

Primjeri aktivnosti sa odstupanjima u finansiranju uključuju:

- ❖ Nabavka kontejnera za skladištenje otpada koji sadrži živu: Planirana sredstva nisu bila dostupna, te je nabavka odložena za naredni period uz očekivanje donatorske podrške.
- ❖ Primjena BAT tehnologija: Industrijska postrojenja su započela proces ekološke rekonstrukcije, ali su troškovi prelaska na nove tehnologije veći od predviđenih, što je usporilo implementaciju.
- ❖ Razvoj IT alata i PRTR registra: Iako je projekat napredovao, potrebna su dodatna sredstva za njegovo održavanje i ažuriranje.

Finansijska ograničenja su značajno uticala na efikasnost i efektivnost realizacije Akcionog plana. Nedostatak pravovremeno obezbijedenih sredstava i neadekvatno planiranje doveli su do odlaganja i smanjenja obima određenih aktivnosti. Za naredni period, ključno je poboljšati finansijsko planiranje, uključujući realističniju procjenu potrebnih sredstava, obezbjeđivanje stabilnih izvora finansiranja i pravovremeno raspoređivanje resursa kako bi se osigurala potpuna realizacija svih planiranih aktivnosti.

IV PREPORUKE ZA NAREDNI CIKLUS KREIRANJA JAVNE POLITIKE

Na osnovu evaluacije sprovođenja Nacionalnog plana implementacije Minamata konvencije za period 2022-2023, kao i uvida u realizovane aktivnosti i izazove sa kojima se suočila implementacija, sljedeće preporuke su ključne za unapređenje u narednom ciklusu kreiranja javne politike:

1. Potrebno je jasnije definisati operativne ciljeve kako bi oni bili direktno povezani sa identifikovanim problemima i izazovima u oblasti upravljanja živom. Ciljevi treba da budu konkretni, mjerljivi, dostižni, relevantni i vremenski određeni (SMART). Indikatori učinka moraju biti prilagođeni za pouzdano kvantitativno i kvalitativno mjerenje postignutih rezultata. Preporučuje se da se definisanje indikatora bazira na detaljnoj analizi stanja i potrebama evaluacije.
2. Finansijski aspekt treba planirati u skladu sa stvarnim potrebama za sprovođenje aktivnosti, uključujući sve potencijalne troškove vezane za nabavku opreme, primjenu novih tehnologija i edukativne aktivnosti. Potrebno je obezbijediti stabilne izvore finansiranja kroz kombinaciju državnih budžeta, međunarodnih donacija i privatnih investicija. Takođe, preporučuje se uspostavljanje rezervnih fondova za neočekivane troškove i izazove.
3. Formalni mehanizmi za koordinaciju među relevantnim akterima moraju biti efikasniji, sa jasno definisanim ulogama i odgovornostima. Važno je obezbijediti kontinuirano praćenje i izvještavanje o sprovođenju aktivnosti.
4. Potrebno je kontinuirano ulaganje u obuku i razvoj kadrova kako bi se osigurala njihova spremnost za sprovođenje složenih zadataka, posebno u vezi sa upravljanjem opasnim hemikalijama i primjenom novih tehnologija.
5. Registar zagađivača (PRTR) i drugi informativni sistemi moraju biti redovno održavani i ažurirani. Preporučuje se obezbjeđivanje stalne tehničke podrške i resursa za njihovo funkcionisanje.
6. Potrebno je nastaviti sa promocijom i podrškom za uvođenje najboljih dostupnih tehnika (BAT), uz razmatranje mogućnosti za dodatne podsticaje i subvencije kako bi se olakšao prelazak na ekološki prihvatljive tehnologije.

7. Javne kampanje treba intenzivirati i proširiti na sve relevantne sektore, uključujući industriju, zdravstveni sektor i širu javnost. Poseban fokus treba staviti na informisanje o novim propisima, ograničenjima i najboljim praksama u vezi sa živom i njenim jedinjenjima.
8. Strateške dokumente treba redovno revidirati i prilagođavati novim izazovima, posebno u kontekstu promjena u evropskom zakonodavstvu i novim međunarodnim obavezama koje proističu iz Minamata konvencije.